

МІСЦЕ «БЮДЖЕТНИХ ЗЛОЧИНІВ» В ОСОБЛИВІЙ ЧАСТИНІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

ВОЛИНЕЦЬ Руслан Анатолійович - кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального права та кримінології юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДК 343.98(477)

В статті досліджується питання стосовно сфери діяльності, яку захищають норми, передбачені ст. ст. 210, 211 КК України. Робиться висновок про те, що зазначені норми КК, разом з іншими, слід виділити в окремий, самостійний розділ.

Ключові слова: бюджетні злочини, господарська діяльність, злочини у сфері господарської діяльності.

Проаналізувавши зміст безпосередніх об'єктів злочинів, передбачених статтями 210 КК України (Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням) та 211 КК України (Видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону), можна дійти висновку, що основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 210 КК, є встановлений бюджетним законодавством порядок використання фінансових ресурсів держави для забезпечення функцій, здійснюваних органами державної влади України та органами місцевого самоврядування, безпосереднім же об'єктом злочину, передбаченого ст. 211 КК, є встановлений законом порядок виконання державного та місцевих бюджетів по надходженню та витратах.

Зазначені злочини містяться в Розділі VII Кримінального кодексу України, що має назву «Злочини у сфері господарської діяльності».

У спеціальній літературі висловлюються різні точки зору з приводу того, чи виправ-

даним є «поміщення» розглядуваних злочинів до даного розділу Кримінального кодексу України.

Для відповіді на зазначене питання, серед іншого, необхідно проаналізувати зміст поняття «господарська діяльність» та з урахуванням специфіки так званих, бюджетних злочинів, визначити обґрунтованість такого підходу законодавця.

При вирішенні питання, які діяння, що передбачені у чинному КК України як злочини, відносяться до сфери господарської діяльності, слід звернутися до поглядів загальноновизнаних корифеїв кримінально-правової науки, професорів П.П. Андрушка та О.О. Дудорова, які в своїх роботах досліджували зазначене питання. Так, зокрема, на думку О.О. Дудорова, під злочинами у сфері господарської діяльності слід розуміти передбачені нормами розділу VII Особливої частини Кримінального кодексу посягання на порядок обігу грошей, цінних паперів, інших документів, на системи оподаткування, бюджетного і валютного регулювання, порядок переміщення предметів через митний кордон, порядок зайняття підприємницькою та іншою господарською діяльністю, права і законні інтереси кредиторів і споживачів, добросовісну конкуренцію і антимонопольну діяльність, а також на порядок приватизації. При цьому О.О. Дудоров виходить з того, що, «даючи підсумкове визначення злочинів у сфері господарської діяльності..., треба уникати узагальнених формулювань типу «ринкова система господарювання», «господарський механізм держави», «нормальне

функціонування системи господарювання», «сфера господарювання» тощо, які вимагають подальших тлумачень і роз'яснень... У даному питанні варто орієнтуватися на сукупність... видових об'єктів злочинів у сфері господарської діяльності, виходити з кримінально-правових реалій у вигляді, певною мірою, штучного і еклектичного утворення, яким є розділ VII Особливої частини КК України 2001 року. Вказівка у визначенні цих злочинів на суспільну небезпеку є зайвою, оскільки ця ознака притаманна будь-якому злочину» [1, с. 23-24].

Стосовно позиції П.П. Андрушко, то у період дії КК України 1960 р. об'єкт злочинів у сфері господарської діяльності ним визначався, як врегульовані державою відносини між членами суспільства з приводу виробництва і реалізації товарів, продукції різного призначення, виконання робіт і надання послуг, тобто правовідносин у сфері господарської діяльності, які складають систему господарювання [2, с. 402]. Самі господарські злочини П.П. Андрушком визначались, як передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні посягання на врегульовані державою відносини в сфері господарської (підприємницької) діяльності з виробництва суб'єктами господарювання товарів та іншої продукції, виконання робіт, надання послуг та посягання на фінансову діяльність держави [2, с. 403]. Досліджуючи об'єкт злочинів у сфері господарської діяльності за КК України 2001 року, П.П. Андрушко зазначає, що родовим об'єктом злочинів у сфері господарської діяльності умовно можна вважати саму господарську діяльність [3, с.68].

Отже, наведені підходи щодо розуміння родового об'єкта злочинів у сфері господарської діяльності є певною мірою схожими. Злочини у сфері господарської діяльності, передбачені розділом VII Особливої частини КК України, своїм наслідком мають зміну характеру і змісту (деформацію), охоронюваних нормами цього розділу КК відносин, що утворюють систему господарювання як соціально корисного явища. Вчинення цих злочинів заподіює значну втрату позитивного економічного і соціального результату (саме такі ознаки господарської діяльності, передбачені в ч. 2 ст. 3 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року [4]) господарської діяльності і системи господарювання держави в цілому.

Зазначене може свідчити, зокрема, і про те, що «поміщення» розглядуваних злочинів у розділ VII Особливої частини КК України, до певної міри, є умовним їх віднесенням до групи злочинів, що покликані охороняти сферу господарської діяльності, хоча така позиція не видається беззаперечною.

У науковій літературі зустрічається думка, яка, на мій погляд, є цілком слушною, про те, що протиправні діяння, які визначені статтями 210 та 211 КК України, не порушують порядку заняття господарською діяльністю, оскільки безпосередньо стосуються не господарської діяльності, а бюджетної сфери, поняття якої не співпадає з поняттям сфери господарської діяльності (господарювання). Зазначене, у свою чергу, може вказувати на певну обґрунтованість виокремлення (включення) злочинів, передбачених ст. ст. 210, 211 КК України, а також тих злочинів, що передбачені ст. ст. 204, 209, 2091, 212, 2121 КК України, у межах самостійного розділу Особливої частини КК, при цьому, такий розділ міг би мати назву, наприклад, «Злочини у сфері фінансової діяльності».

Вирішенню питань, у т.ч. природи та місця злочинів, передбачених ст. ст. 210, 211 КК України, приділялась увага і в окремих кримінологічних дослідженнях.

Так, О.З. Гладун зазначає, що з кримінологічної точки зору з метою вирішення завдань запобігання та протидії, видається обґрунтованим об'єднання цих двох злочинів у одну кримінологічну групу під загальною назвою «Злочини проти порядку виконання бюджету» [5, с. 16]. При цьому автор приходиться до загального висновку, що такі злочини недоцільно позначати такими термінами, як «злочини, пов'язані з порушеннями бюджетного законодавства», «злочинні порушення бюджетного законодавства» та «бюджетні злочини» і при цьому вільно переходити від одного терміну до іншого, оскільки вони є різними за своїм змістом, охоплюють ознаки різних складів злочинів, і тому не можуть використовуватись, як синоніми.

Зазначена позиція, на мою думку, обумовлена, певною мірою, природою самого дослідження даного питання, а саме поняття, термінологія та критерії, що використовувались автором, походять з кримінологічної, а не кримінально-правової науки, а тому повинні

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується питання, щодо сфери діяльності, яку покликані охороняти норми, що передбачені ст. ст. 210, 211 КК України. Робиться загальний висновок, що зазначені норми КК, поряд з певними іншими, слід виділити в окремий, самостійний розділ.

використовуватися при дослідженні зазначеної проблематики науковцями-криміналістами з урахуванням такого факту.

Розглядаючи питання про місце даних злочинів у системі норм Особливої частини КК України, слід звернути увагу і на історію існування даних злочинів у кримінальному законодавстві України, тим більше, що на момент криміналізації таких діянь, законодавець помістив в інший розділ Особливої частини КК України.

Оскільки проблема боротьби з порушенням бюджетного законодавства особливо загострилася в дев'яності роки ХХ сторіччя у зв'язку з їх значним поширенням в той період часу, то це, в свою чергу, і викликало необхідність доповнення Кримінального кодексу України новими, окремими статтями, які б встановили відповідальність за порушення бюджетного законодавства.

З цією метою 7 жовтня 1997 року був прийнятий Закон України №552/97 (вступив у силу 29 жовтня того ж року з моменту опублікування) «Про внесення змін до Кримінального і Кримінально процесуального кодексів щодо посилення боротьби з порушеннями бюджетного законодавства», яким КК України було доповнено ст. 80-3 «Порушення законодавства про бюджетну систему» та ст. 80-4 «Видання нормативних актів, які змінюють доходи і видатки бюджету всупереч встановленому законом порядку».

На момент криміналізації зазначених форм порушення бюджетного законодавства України законодавець помістив дані злочини до Глави 1 частини 2 Особливої частини КК України, «Інші злочини проти держави» при тому, що КК України того часу вміщував Главу VI «Господарські злочини». Наступне поміщення розглядуваних злочинів до розділу «Злочини у сфері господарської діяльності» може свідчити, у т.ч. про зміну підходу законодавця до визначення природи даних зло-

SUMMARY

The article investigates an issue concerning the scope of activities which the norms stipulated by Articles 210 and 211 of the Criminal Code of Ukraine are called upon to protect. A general conclusion is drawn that said norms of the Criminal Code of Ukraine, along with several others, should be separated into an individual independent chapter.

чинів, сфери яку вони покликані охороняти. До речі, як можливий приклад обґрунтованості існування такого підходу, можна навести статтю 285.1 КК Російської Федерації, якою передбачена кримінальна відповідальність за нецільове використання бюджетних коштів, що також розміщена в Главі 30 КК РФ «Злочини проти державної влади, інтересів державної служби та служби в органах місцевого самоврядування», а не в Главі, що встановлює відповідальність за злочини в сфері економічної діяльності.

З урахуванням вищезазначеного можна зробити загальний висновок, що пропозиція про виділення злочинів, передбачених ст. ст. 210, 211 КК в окремий, самостійний розділ, з урахуванням того факту, що чинний КК України вміщує ряд статей, які також, поряд з зазначеними, посягають на фінансову систему держави, а саме злочини, передбачені ст. ст. 204, 209, 2091, 212, 2121 КК України є обґрунтованою. У такому випадку зазначені злочини можна помістити у самостійний розділ Особливої частини КК під загальною назвою, наприклад, «Злочини у сфері фінансової діяльності».

Література:

1. Дудоров О.О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика: Монографія / О.О. Дудоров – К.: Юридична практика, 2003. – 924 с.
2. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник для студентів юрид. вузів та фак. / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, С.Я. Лихова та інші; За ред. П.С. Матишевського та інших. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 896 с.
3. Андрушко П.П. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: кримінально-правова характеристика / П.П. Андрушко, М.Є. Короткевич – К.: Юрисконсульт, 2005. – 292 с.
4. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18. – Ст.144.
5. Гладун О.З. Злочини проти порядку виконання бюджету: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Гладун Олександр Зіновійович. – Київ, 2012. – 220 с.